

dat, indien de Verenigde Staten en het Britse Rijk door gebeurtenissen wáár ook, met Japan in oorlog zouden raken, Nederland neutraal of non-belligerent zou blijven? De gouverneur-generaal achtte dat onzinnig. Immers, in die oorlog met Japan zou ook over het lot van Nederlands-Indië beslist worden; een consequente politiek vergde dus, dat de beperking uit het regeringsstandpunt verdween. Dat stelde hij in een telegram d.d. 25 oktober¹ aan het kabinet voor. Het voorstel werd op 28 oktober door het kabinet goedgekeurd en een week later, 4 november, kon Gerbrandy aan zijn ambtgenoten meedelen dat ook de koningin er accoord mee ging. Daarmee stond vast dat bij het uitbreken van vijandelijkheden in de *Pacific* de Nederlandse regering onmiddellijk de oorlog zou verklaren aan Japan.

Was dat besluit, gezien het feit dat Nederland op dat moment nog geen garanties van de Britse of de Amerikaanse regering bezat, onaanvaardbaar riskant of schiep het een bedenkelijk-onevenwichtige toestand?

Wij menen van niet.

In het perspectief van de feitelijke samenwerking op militair gebied die sinds bijna een jaar tot ontwikkeling was gekomen, mocht men het voor hoogst onwaarschijnlijk houden dat, als het tot een Japanse aanval op Indië kwam, Engeland Nederland in de steek zou laten (Eden had eind augustus tegen Michiels gezegd, dat een dergelijk in de steek laten '*would not see me five minutes longer in office*'²) – en zouden de Amerikanen dan werkeloos blijven toezien? Ook dat was hoogst onwaarschijnlijk, althans volgens het kabinet, niet volgens van Starckenborgh. Op 2 december wijdde het kabinet aandacht aan de telegrafisch door hem voorgelegde vraag, 'of bij een Brits-Japanse oorlog Nederlands-Indië ook zal meedoen, indien de Verenigde Staten afzijdig blijven. Besloten wordt', aldus de kabinetsnotulen, 'bevestigend te antwoorden.'

Aan de onzekerheid inzake Amerika's houding kwam twee dagen later, 4 december, een einde.

Op de 1ste had Roosevelt tegen de Britse ambassadeur, *Lord Halifax*, min of meer terloops gezegd, '*that*', zo rapporteerde Halifax aan Londen, '*in the case of a direct attack on ourselves*' (de Britten) '*or the Dutch, we should obviously all be together . . . We could certainly count on their support, though it might take a short time, he*' (Roosevelt) '*spoke of a few days, to get things into*

¹ Tekst: *DBPN*, C, dl. III, p. 498. ² Brief, 21 aug. 1941, van Michiels aan van Kleffens (a.v., p. 255).